

N:o 251.

Af herr **C. A. Lindhagen m. fl.**, i anledning af *Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om inskränkning i rätten att erhålla ägostyckning.*

Kungl. Maj:ts proposition n:o 81 med förslag till lag om inskränkning i rätten att erhålla ägostyckning föranleder undertecknade, som varit ledamöter i norrlandskommittén, till följande erinringar.

Norrlandskommittén har i sitt förslag till ny ägostyckningslag för Norrland utgått ifrån den uppfattningen, att från de hemman, som kommit i industriens ägo, bör man söka att till den jordbrukande befolkningen återbörda i första rummet den redan odlade jorden eller den s. k. inägojorden. För att ett någorlunda själfständigt jordbruk skall kunna på denna mark komma till stånd, har det ansetts, att en utbrytning af denna del af hemmanet måste åtföljas af husbehofsskog, betesrätt på hemmanets öfriga skog samt den odlingsmark, som lämpligen kan förenas med denna jordbrukslott. Äfven med en sådan anordning blifva visserligen jordbrukets utvecklingsmöjligheter afklippta eller synnerligen snävt tillskurna. Men det är ju i alla fall bättre något än intet.

För att en lagstiftning i ofvannämnda riktning ej skulle i en del fall kringgå genom att man, när fråga vore om försäljning, medelst jordafsöndring, utbröte allenast inägojorden eller en del däraf, har tillika af kommittén föreslagits, att till det nu gällande förbudet att afsöndra mer än $\frac{1}{5}$ af ett hemmans ägovälde skall, såvidt gäller de sex nordligaste länen, tilläggas en föreskrift, att i hvad sålunda får afsöndras ej må ingå mera än $\frac{1}{5}$ af hemmanets hela åkerareal eller af dess samman-

lagda ägovidd i tomt, åker och äng. Visserligen har det visat sig, att jämväl vid försäljning af inägojord ägostyckning nästan uteslutande användes för områdets utbrytning. Det anses vara ett lättare och tryggare förfarande. Och både säljare och köpare önska helst, att en del hemmanets mantal fördelas på de olika hemmanslotterna. Men då ett tillitande af jordafsöndring i en del fall icke vore utesluten, har kommittén ansett sig böra göra ofvannämnda förslag om tillägg till stadgandena om jordafsöndring.

Man har nu invändt, att genom dessa förslag skulle uppstå hinder för bildandet af s. k. egna hem i den tvåfaldiga bemärkelse detta begrepp erhållit genom kungl. kungörelsen angående allmänna villkor och bestämmelser för den af Kungl. Maj:t och Riksdagen beslutade egnahems-lånerörelse den 17 juni 1904. Kommittén har häremot haft den uppfattningen, att sådana mera själfständiga jordbruk, hvilkas bildande afsetts med kommitténs förenämnda förslag, också äro att betrakta såsom egna hem samt att äfven lägenheter af en dylik beskaffenhet måste finnas och förefintliga möjligheter till deras bildande därför tillvaratagas. Tillfälle till åstadkommande af bostadslägenheter och mera ofullkomliga jordbrukslägenheter erbjuder sig i rikligaste mån på all afrösningsjorden, hvartill enligt kommitténs förslag skulle komma den femtedel af inägojorden, som skulle få afsöndras.

Från det sålunda ifrågasatta förbud att af hufvuddelen af ett hemmans inägojord bilda annat än verkliga jordbrukslägenheter har kommittén emellertid medgifvit undantag, när inägojorden i sin helhet erfordrades »för bildande af *egnahemssamhällen*, industriell anläggning eller annat dylikt ändamål». Uti undantaget för egnahemssamhällen ligger hufvudvikten på slutordet. Därmed syftas på större samhällen å landet, såsom stationssamhällen, sådana samhällen, som uppväxa kring industriella anläggningar o. s. v. Däremot är det naturligtvis icke att anse såsom ett samhälle, om t. ex. ett skogshemmans inägojord uppdelas i några bostadslägenheter för skogsarbetare. För dylikt ändamål får ägaren hålla sig till den icke odlade eller ej odlingsbara jorden äfvensom till högst $\frac{1}{6}$ af den redan odlade jorden. Å andra sidan gör förslaget ej någon skillnad mellan de två olika slagen af egna hem i officiell bemärkelse, hvaraf ett egnahemssamhälle kan bildas. Om de egna hemmen äro blotta bostadslägenheter eller därjämte ofullkomliga jordbrukslägenheter, betyder ej något för undantagets tillämplighet.

Kungl. Maj:t har nu i öfverensstämmelse med kommitténs hemställan framlagt förslag till en provisorisk inskränkning i rätten att erhålla ägostyckning, på det att all verkan af en blifvande lagstiftning

i ämnet ej skall förfelas. I detta förslag har ansetts, att kommitténs förenämnda undantag bort upptagas att gälla äfven för öfvergångstiden. Här förefinnes dock en skillnad.

I det till högsta domstolen remitterade förslaget hade nämligen ordet »egnahemssamhällen» utbytt mot orden »egna hem». Närmaste anledningen därtill lär vara ett yttrande i det från Konungens befallningshafvande i Jämtlands län inkomna uttalandet. Däri anföres nämligen, att under den tid förbudet varade skulle »samma behof af dispens från detsamma komma att förefinnas som det af kommittén i förslaget om lag till ägostyckning i Norrland förutsedda». I förslaget ansåg befallningshafvande därför borde inrymmas befogenhet för befallningshafvande att lämna tillstånd till ägostyckning, »där sådant erfordras för bildande af egna hem vare sig dessa anordnas såsom samhällen eller hvar för sig, industriell anläggning eller annat dylikt ändamål». Det är uppenbart, att den afvikelse från kommittéförslaget, som sålunda utan närmare motivering insmugit sig i befallningshafvandes yttrande, beror på ett förbiseende af de grundläggande utgångspunkterna för kommitténs hemställan i denna del. Detta må ju ock vara förlåtligt, då ämnet är inveckladt samt kommitténs motiver härutinnan måhända ej äro tillräckligt utredande. Konungens befallningshafvande i Västerbottens län, som äfven ansett, att det definitiva lagförslagets undantag borde upptagas i den provisoriska lagen, har däremot i detta afseende förordat kommitténs förslag oförändradt.

Nu har sedermera på grund af anmärkning i högsta domstolen uti den kungl. propositionen ordet »egna hem» ytterligare utbytt mot ordet »bostadslägenhet». Det andra officiella slaget af egna hem är således nu uteslutet. Närmast synes detta hafva vidgjorts för att i öfverensstämmelse med kommitténs förslag förhindra inägojordens sönderstyckande i ofullkomliga jordbrukslägenheter.

Man har härvid emellertid tydligen missuppfattat kommittén. Behöfves styckning i vanlig ordning för ett samhälles behof, bör det tillåtas, oafsedt om lägenheterna blifva egna hem af det ena eller andra slaget. I annat fall bör ej vare sig bostadslägenheter eller ofullkomliga jordbrukslägenheter få anläggas å inägojorden i vidare mån, än kommitténs definitiva förslag medgifver. Att här lösgifva rätten att stycka all inägojord för åstadkommande särskildt af bostadslägenheter lämnar likaväl utvägar öppna för lagens kringgående, helst skillnaden mellan bostadslägenhet och det andra slaget af eget hem i officiell bemärkelse kan vara mycket sväfvande.

Den ofvan omnämnda skillnaden mellan det kungl. förslag, som remitterats till högsta domstolen, och det, som framlagts för Riksdagen, synes äfven gifvit anledning till en annan förefintlig olikhet dem emellan. I det förra förslaget talas om att det bör tillses, att hvarje lott, som erhåller inägojord, varder »tjänlig till jordbruk», under det i det propositionen använder uttryckssättet »*tjänlig för själfständigt jordbruk*». Propositionen afser nämligen, såsom ofvan framhållits, att från det medgifna undantaget alldeles utesluta sådana egna hem, som utgöra ett mellanting mellan bostadslägenheter i inskränkt bemärkelse och själfständiga jordbruk. Ändras nu det framlagda förslaget till öfverensstämmelse med kommitténs mening, så kan äfven denna skillnad lämpligen bortfalla. Den ifrågasatta bestämmelsen kunde ock lätt leda till misstolkning af hvad som här egentligen menas med »själfständigt» jordbruk. Något absolut besuttenhetsbegrepp har kommittén ej afsett att framkomma med. Mången gång kan ju hela inägojorden vara så obetydlig, att tvekan kunde uppstå, om den lämpade sig för »själfständigt» jordbruk. Och ännu oftare kan detta blifva händelsen med de olika delar, hvori ett hemman styckas för att fördelas mellan en jordbrukares barn, innan dessa kommit att göra nya odlingar. I förslaget till arrendelag talar visserligen äfven kommittén om »själfständigt» jordbruk, men, såsom af sammanhanget framgår, inbegripes därunder hvarje själfständig hemmansdel, hvarå en särskild åbo någon gång funnits, oafsedt inägoras storlek.

Öfvergångsbestämmelserna till det kungl. förslaget innehålla bland annat, att lagen äger tillämpning jämväl i afseende å ägostyckning, som före lagens ikraftträdande blifvit sökt, men ej fastställd; dock att, där ansökning om förordnande för landtmätare att verkställa ägostyckning inkommit till Konungens befallningshafvande före den 1 januari 1905, eller afhandling, på grund hvaraf ägostyckning sökes, är upprättad före nyssnämnda dag, denna lag i afseende å sådan ägostyckning ej skall tillämpas.

Sedan propositionen beslutats, har emellertid, enligt hvad vi inhämtat, till justitiedepartementet från Konungens befallningshafvande i de fem nordligaste länen inkommit infordrade uppgifter å antalet ansökningar om förordnande för landtmätare att verkställa ägostyckning, som till länsstyrelsen inkommit under enhvar af sistlidne december, januari och februari månader, äfvensom å antalet förrättningar, som i dessa ansökningar afsetts. Dessa uppgifter utvisa följande siffror.

L ä n	Månader	Antal ansökningar	Antal förrättningar
Gäfleborgs	dec. 1904	62	63
	jan. 1905	108	108
	febr. 1905	15	15
Västernorrlands	dec. 1904	9	17
	jan. 1905	38	70
	febr. 1905	41	69
Jämtlands	dec. 1904	17	20
	jan. 1905	27	29
	febr. 1905	46	157
Västerbottens	dec. 1904	70	91
	jan. 1905	47	76
	febr. 1905	38	51
Norrbottens	dec. 1904	7	48
	jan. 1905	13	15
	febr. 1905	13	31

Med hänsyn till grunderna för de ifrågasatta öfvergångsbestämmelserna synas dessa upplysningar böra föranleda till att tidpunkten 1 januari 1905 tillbakaflyttas till den 1 december 1904. Redan vid den tiden hade nämligen innehållet i norrlandskommitténs i november månad afgifna betänkande kommit till allmänhetens kännedom. De betänkligheter, som i afseende å öfvergångsbestämmelserna framförts med hänsyn till afhandlingar, böra dock måhända föranleda till att i den punkten bibehålla propositionens tidsbestämmelse.

En föga tilltalande punkt i propositionen är dess bestämmelse, att ifrågavarande provisoriska lag skall gälla ända till den 1 januari 1910. Det vore högst beklagligt, om afgörandet af kommitténs förslag ej skulle kunna tidigare förväntas. Man kunde därför ifrågasätta, huruvida ej för ifrågavarande lags tillämplighet borde nu bestämmas en tid af t. ex. allenast tre år, hvilken tid sedan kunde förlängas, om frågan ej innan dess hann att slutbehandlas. Sannolikhet för att saken därigenom skulle påskyndas förefinnes måhända dock icke. Och då vid sådant förhållande ej något skulle vinnas genom en ändring af Kungl. Maj:ts förslag, får man kanske slå sig till ro med den förhoppningen, att alla vederbörande skola bemöda sig, att saken må komma till ett afgörande så fort som möjligt.

Det må till sist här allenast understrykas, att meningens naturligtvis icke är, att under den tid, ifrågavarande lag gäller, tillfälle må beredas ägarne af sågverksindustriens hemman att få göra ägostyckningar på lindrigare villkor, än kommitténs definitiva förslag uppställer. Inunder dessa villkor bör något medgifvande från befallningshafvandes sida ej få ifrågakomma.

Med hänsyn till det nu anförda hemställa vi,

att Riksdagen måtte besluta, att förevarande lag om inskränkning i rätten att erhålla ägostyckning skall erhålla följande lydelse:

»I Gäfleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län må ej ägostyckning ske eller förordnande för landtmätare att verkställa ägostyckning meddelas, utan att Konungens befallningshafvande gifvit tillstånd till ägostyckningen.

Vill någon erhålla sådant tillstånd, ingifve till Konungens befallningshafvande uppgift om sättet för den tillämnade styckningens verkställande. Ej må tillstånd lämnas, med mindre hvarje lott, som komme att erhålla inägor, skulle med hänsyn såväl till dessa ägors omfattning som ock till den myckenhet husbehofsskog, odlings- och mulbetesmark, som blefve lotten tilldelad, varda *tjänlig för jordbruk*, eller ock ägostyckningen erfordras för bildande af *egnahemssamhällen* eller för industriell anläggning eller för annat dylikt ändamål.

Öfver Konungens befallningshafvandes beslut i ärende, hvarom nu är sagdt, må klagan föras i den ordning, som för ekonomimål i allmänhet är stadgad.

Denna lag träder genast i kraft och gäller till den 1 januari 1910. Den äger tillämpning jämväl i afseende å ägostyckning, som före lagens ikraftträdande blifvit sökt, men ännu icke fastställd; dock att, där ansökning om förordnande för landtmätare att verkställa ägostyckning inkommit till Konungens befallningshafvande före den 1 december 1904, eller afhandling, på grund hvaraf ägostyckning sökes, är upprättad före den 1 januari 1905, denna lag i afseende å sådan ägostyckning ej skall tillämpas.»

Stockholm den 29 mars 1905.

Carl Lindhagen. J. Bromée. Ad. Wiklund. G. Kronlund.